

Meningen over veterinaire bedrijfsbegeleiding van wel- en niet-begeleide melkveebedrijven

W. STEENEVELD¹, M.C. VINK¹, M. DERKS¹ EN H. HOGEVEEN^{1,2}

Samenvatting

In een vergelijking naar de mening van melkveehouders over veterinaire bedrijfsbegeleiding bleek dat de belangrijkste redenen om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding het behalen van een beter rendement en het voorkomen van bedrijfsblindheid waren. De resultaten laten ook zien dat de voordelen van bedrijfsbegeleiding veel beter worden ingezien door begeleide in vergelijking met niet-begeleide melkveehouders. Het blijkt ook dat er onder de niet-begeleide melkveehouders nog veel onduidelijkheden zijn over de bedrijfsbegeleiding. De niet-begeleide melkveehouders denken dat deelname veel tijd zal kosten en dat het verzamelen van benodigde gegevens lastig zal zijn, terwijl de begeleide melkveehouders juist aangeven dat dit niet het geval is. Voor dierenartsen is er dus een rol weggelegd om onduidelijkheden over bedrijfsbegeleiding weg te nemen bij voornamelijk niet-begeleide melkveehouders.

Inleiding

De rol van de dierenarts op melkveebedrijven verandert. De gevraagde hulp verschuift meer en meer van curatieve zorg naar preventieve zorg. Veterinaire bedrijfsbegeleiding (hierna kortweg als bedrijfsbegeleiding aangeduid), van melkveebedrijven is een belangrijk onderdeel van de preventieve zorg en levert gemiddeld ongeveer een derde van de marge van een dierenartsenpraktijk (11). Sinds het begin van bedrijfsbegeleiding in de jaren zeventig is deze sterk veranderd. Er heeft een ontwikkeling plaats gevonden van begeleiding die zich eerst voornamelijk richtte op de fertiliteit naar een begeleiding van het gehele bedrijf (6). De bedrijfsbegeleiding van het gehele melkveebedrijf kan onder andere advisering op het gebied van fertiliteit, uiergezondheid, jongvee-opfok, huisvesting, voeding en het verbeteren van productiekenngetallen behelzen. Ook in het begeleiden van de uitvoering van ziektebestrijdingprogramma's speelt de practicus een belangrijke adviserende rol (1,2).

Veehouders die meedoen aan bedrijfsbegeleiding zijn in het algemeen tevreden over de kennis en kunde van hun dierenarts (5). Tevens gaven zij aan dat de begeleiding vaak wordt gebaseerd op onderdelen die de veehouder op

Bedrijfsbegeleiding gaat vaak over onderwerpen die veehouders belangrijk vinden zoals fertiliteit, melkproductie en uiergezondheid.

dat moment belangrijk vindt. Onderdelen die het meest aan de orde kwamen waren: fertiliteit, melkproductie en uiergezondheid (3). Uit ouder onderzoek is bekend dat bedrijfsbegeleiding gerelateerd is aan betere economische resultaten (4,10). Toch doen heel veel veehouders niet mee aan bedrijfsbegeleiding. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat de kosten door veehouders als belangrijkste nadeel wordt gezien, maar ook verschillende andere nadelen werden genoemd (5). Sindsdien is de melkveehouderij echter sterk veranderd. De schaalvergroting is onverminderd verder gegaan en er zijn grote fluctuaties in de melkprijs. Ook het bewustzijn van dierenartsen dat er meer ingezet moet worden op bedrijfsbegeleiding in plaats van het leveren van diergeneesmiddelen is in de tussentijd toegenomen (8). Het is dan ook waardevol om opnieuw inzicht te krijgen in de meningen over bedrijfsbegeleiding van zowel wel- als niet-deelnemende melkveehouders. Met deze informatie kunnen dierenartsen mogelijk onduidelijkheden of misverstanden over bedrijfsbegeleiding wegnemen en melkveehouders overhalen om mee te gaan doen met bedrijfsbegeleiding. Ook kunnen dierenartsen met deze informatie mogelijk hun werkzaamheden en adviezen beter aanpassen aan de vraag en verwachtingen van melkveehouders.

Het doel van dit onderzoek is de mening van melkveehouders omtrent bedrijfsbegeleiding te

achterhalen. Dit werd gedaan door middel van een uitgebreide enquête die zowel door veehouders die meedoen aan bedrijfsbegeleiding als door veehouders die daar niet aan meedoen, werd ingevuld.

Materiaal en Methoden

In 2007 is een uitgebreide enquête opgesteld en ter beantwoording naar twee groepen van elk 400 melkveehouders uit 14 dierenartspraktijken verstuurd. Deze dierenartspraktijken waren verdeeld over heel Nederland, en melkveehouders met melkcontrole registratie waren random gekozen uit de bestanden van de dierenartspraktijken. De eerste groep bestond uit melkveehouders die zijn aangemeld bij PiR-DAP (Partners in Rendement, een product van CRV (Coöperatie Rundvee Verbetering)). Er wordt namelijk aangenomen dat melkveehouders die aangemeld zijn bij PiR-DAP meedoen aan bedrijfsbegeleiding, omdat PiR-DAP informatie verstrekt die gebruikt kan worden voor bedrijfsbegeleiding. De tweede groep bestond uit melkveehouders die niet waren aangemeld bij PiR-DAP. Er waren twee verschillende enquêtes opgesteld, één voor wel-begeleide en één voor niet-begeleide melkveebedrijven. Beide enquêtes waren zoveel mogelijk hetzelfde. Omdat er geen één-op-één relatie is tussen meedoen aan PiR-DAP en meedoen aan bedrijfsbegeleiding, kreeg iedere veehouder beide enquêtes toegestuurd. De melkveehouder kon vervolgens kiezen of de enquête

¹Departement Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht.

²Correspondentie: Yalelaan 7, 3584 CL, Utrecht, t.a.v. H. Hogeveen
e-mail H.Hogeveen@uu.nl tel. 030-2539104

Tabel 1. Gemiddelde (met standaarddeviatie tussen haakjes) van algemene bedrijfsgegevens voor wel- (n=169) en niet-begeleide (n=86) melkveebedrijven, en het landelijk gemiddelde voor een deel van deze gegevens.

	Bedrijfsbegeleiding			Landelijk
	Ja	Nee	P-waarde	
Aantal koeien	86 (39)	76 (27)	0,0141	66 ⁽¹⁾
Melkquotum (*1000 kg melk)	722 (327)	616 (236)	0,0006	506.810 ⁽¹⁾
305-dgnproductie (kg melk)	8844 (1029)	8443 (1031)	0,0049	8538 ⁽¹⁾
Bedrijfsstandaardkoe	42,4 (4,3)	40,4 (4,9)	0,0004	39,9 ⁽²⁾
Tankmelkcelgetal (*1000 cellen/ml)	182 (45)	188 (57)	0,4667	221 ⁽³⁾
Tussenkalf tijd (dagen)	409 (18)	403 (17)	0,0034	420 ⁽¹⁾

Bronnen van de landelijke gegevens: ⁽¹⁾ NRS, 2007; ⁽²⁾ naar LEI 2006-2007; ⁽³⁾ MCS-Nederland (stichting melkcontrolestation), 2006

Tabel 2. Verdeling van de antwoorden (in %) van begeleide melkveebedrijven op de stelling 'De aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding was' en verdeling van de antwoorden (in %) van niet-begeleide melkveebedrijven op de stelling 'U heeft tot heden niet deelgenomen aan bedrijfsbegeleiding. Welke reden(en) heeft u daarvoor?':

Aanleiding deelname	1	2	3	4	5
Een beter rendement halen	0,60	1,20	9	46,1	43,1
Bedrijfsblindheid voorkomen	2,5	5,6	22,8	44,4	24,7
Meer structuur aanbrengen in werkzaamheden	13,8	15,6	30,6	30	10
Een bedrijfsprobleem	8,9	19,6	38,6	20,2	12,7
Regelmatige controle bedrijfsgegevens	14,3	18	34,8	24,9	8
Op aanraden van dierenarts	11,6	14,8	42	24,5	7,1
Reden niet deelname	1	2	3	4	5
Ik verwacht hoge kosten	1,9	5,6	30,2	30,2	32,1
Ik verwacht dat het me teveel tijd kost	7,7	13,5	34,6	34,6	9,6
Er is geen PC aanwezig	37,5	10,4	8,3	20,9	22,9
Ik verwacht een laag rendement	0	14	44	34	8
Ik heb al een andere instantie als begeleider	40	8	16	22	14
Er is geen goede administratie op mijn bedrijf	32,7	20,4	16,3	16,3	14,3
Geen interesse	15,1	18,9	35,8	15,1	15,1
Mijn bedrijfsomvang is te klein	36,9	17,4	26,1	10,9	8,7

1= helemaal niet mee eens, 2= niet mee eens, 3= neutraal, 4= wel mee eens, 5= helemaal wel mee eens (volgens Likert schaal (7))

voor begeleide bedrijven of voor niet begeleide bedrijven werd ingevuld. Een definitie van bedrijfsbegeleiding was niet gegeven. Van de 400 melkveehouders die wel deelnamen aan PiR-DAP stuurden 169 (42 procent) de enquête terug en van de melkveehouders die niet deelnamen aan PiR-DAP stuurden 86 (22 procent) de enquête terug.

In beide enquêtes werd eerst naar algemene bedrijfsgegevens gevraagd. In de enquête voor melkveehouders met bedrijfsbegeleiding werd onder andere gevraagd wat de aanleiding was geweest om deel te nemen, wat de voor- en nadelen van bedrijfsbegeleiding zijn, hoe de bedrijfsbegeleiding plaatsvond en wat de melkveehouder hiervan vond. In de enquête voor

melkveehouders zonder bedrijfsbegeleiding werd onder andere gevraagd wat de reden is om niet deel te nemen en wat de voor- en nadelen van bedrijfsbegeleiding zijn. De meerderheid van de vragen waar naar de mening van de melkveehouder werd gevraagd, bevatte stellingen die de melkveehouder kon beantwoorden door middel van een vijf punten Likert-schaal (7). De Likert-schaal is een methode om moeilijk te kwantificeren gegevens toch te kunnen ondervragen en te kunnen voorzien van een ordinaal meetniveau. Via deze schaal kon worden aangegeven of de melkveehouder het helemaal niet (score 1) tot helemaal wel (score 5) eens is met de stelling. De antwoorden op de vragen in de enquête werden ingevoerd in Microsoft Excel (Microsoft, Seattle, WA, VS) en

vervolgens ingelezen in SAS (SAS Institute Inc., Cary, NC, VS) voor beschrijvende statistische verwerking. Bepaalde vragen waren voor wel- en niet-begeleide melkveehouders exact hetzelfde. Om te vergelijken of wel- en niet-begeleide melkveehouders verschillende antwoorden geven, is de Fisher's exact test gebruikt.

Resultaten

Algemene bedrijfsgegevens van geënquêteerde melkveebedrijven

De algemene bedrijfsgegevens van de wel- en niet-begeleide melkveebedrijven staan weergegeven in tabel 1, ook is het landelijk gemiddelde voor bepaalde bedrijfsgegevens toegevoegd. De begeleide melkveebedrijven hebben gemiddeld meer koeien dan de niet-begeleide melkveebedrijven ($P = 0,0141$), ook de melkproductie per koe, de bedrijfsstandaardkoe en de tussenkalf tijd liggen hoger op de begeleide melkveebedrijven ($P = 0,0049$, $P = 0,0004$ en $P = 0,0034$, respectievelijk). Het tankmelkcelgetal vertoont geen significante verschillen tussen wel- en niet-begeleide bedrijven.

Redenen voor wel en geen deelname aan bedrijfsbegeleiding

Voor de meeste veehouders met bedrijfsbegeleiding was de aanleiding om deel te nemen 'het behalen van een beter rendement' en 'het voorkomen van bedrijfsblindheid' (tabel 2). 'Het meer structuur aanbrengen in de werkzaamheden', 'het hebben van een bedrijfsprobleem', 'de regelmatige controle van bedrijfsgegevens' en 'het meedoen op aanraden van de dierenarts' waren in mindere mate aanleiding om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding (tabel 2).

De meeste niet-begeleide veehouders gaven aan dat de verwachte hoge kosten de belangrijkste reden was geweest om niet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding. Ook 'het verwachte lage rendement' en 'de verwachting dat bedrijfsbegeleiding veel tijd kost', waren vaak genoemde redenen om niet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding. In totaal gaf 36 procent van de niet-veterinair begeleide melkveehouders aan dat een andere instantie begeleiding geeft (tabel 2).

Voor- en nadelen van bedrijfsbegeleiding

In tabel 3 is door middel van stellingen aangegeven wat wel- en niet-begeleide melkveehouders de voor- en nadelen van bedrijfsbegeleiding vonden. Op de voordelen 'bedrijfsvoering wordt ondersteund', 'structurele probleemaanpak' en

'regelmatige controle productiegegevens' gaven de wel- en niet-begeleide melkveehouders significant verschillende antwoorden. Op de nadelen 'kosten', 'deelname kost veel tijd', 'moment komt ongelegen', 'dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering' en 'het verzamelen van benodigde gegevens is lastig' gaven de wel en niet begeleide melkveehouders significant verschillende antwoorden.

Van de begeleide melkveehouders vond 79,3 procent de structurele probleemaanpak een voordeel van bedrijfsbegeleiding, terwijl van de niet-begeleide melkveehouders 55,7 procent dit een voordeel vond. In totaal gaf van de begeleide melkveehouders 44,3 procent aan het eens te zijn met de stelling dat regelmatige controle van productiegegevens een voordeel van bedrijfsbegeleiding is, terwijl maar 25 procent van de niet-begeleide melkveehouders aangaf het wel eens te zijn met die stelling.

Van de wel begeleide melkveehouders gaf 45,2 procent aan dat de kosten een nadeel zijn van bedrijfsbegeleiding, van de niet begeleide melkveehouders gaf 75,1 procent aan dat dit een nadeel is. De melkveehouders die deelnemen aan bedrijfsbegeleiding vinden de kosten dus een nadeel, maar in veel mindere mate dan de melkveehouders die niet meedoen. In totaal gaf 53,8 procent van de niet-begeleide melkveehouders aan het eens te zijn met de stelling dat deelname veel tijd kost, terwijl van de begeleide melkveehouders 19,2 procent aangaf dat deelname inderdaad veel tijd kost. Ook gaf 12,7 procent van de niet-begeleide melkveehouders aan dat het verzamelen van de benodigde gegevens lastig is, terwijl 3,1 procent van de begeleide melkveehouders het lastig vindt om de benodigde gegevens te verzamelen. Hierbij moet gedacht worden aan het verzamelen van verschillende informatiebronnen, zoals melkcontrole uitslagen, uitslagen tankcelgetal, registratie van behandelingen en kengetallen fertiliteit.

Discussie

In totaal waren er 254 enquêtes teruggestuurd (32 procent). Dit aantal teruggestuurde enquêtes was verwacht, en is vergelijkbaar met eerdere studies (5, 9). De bedrijven die geantwoord hebben zijn in omvang groter dan het Nederlandse gemiddelde (tabel 1). Waarschijnlijk hebben kleinere melkveebedrijven de enquête niet teruggestuurd, waardoor er dus een bias kan zijn opgetreden. Ook in een eerdere studie⁽⁹⁾ waren het vooral de grotere bedrijven die enquêtes teruggestuurden. Bovendien sturen vooral

melkveehouders die geïnteresseerd zijn in het onderwerp enquêtes terug⁽⁹⁾. Met de interpretatie van de resultaten dient dus rekening te worden gehouden met het feit dat de resultaten vooral gebaseerd zijn op gegevens van gemiddeld grotere melkveebedrijven die geïnteresseerd zijn in het onderwerp. De veertien dierenartsenpraktijken waren verdeeld over heel Nederland, dus het is niet te verwachten dat er regionale bias is opgetreden. Het aantal van veertien dierenartspraktijken is echter klein. Hierdoor kan de variantie in antwoorden kleiner zijn dan in de echte situatie.

Bij het opstellen van de enquête is ervoor gekozen om geen definitie van bedrijfsbegeleiding te geven omdat het mogelijk is dat melkveehouders niet volledig voldoen aan die definitie. Dit zou er toe kunnen leiden dat de melkveehouders de enquête niet invullen, terwijl er wel degelijk onderdelen van bedrijfsbegeleiding op hun bedrijf plaatsvinden. Een nadeel van het niet geven van een definitie is dat het niet duidelijk is hoe de melkveehouders bedrijfsbegeleiding definiëren. Het is mogelijk dat ze het uitvoeren van alleen drachtcontrole zien als bedrijfsbegeleiding. Dit is terug te zien in het feit dat 26 procent van de melkveehouders aangaven dat drachtcontrole gelijk is aan bedrijfsbegeleiding. Het is echter niet duidelijk of deze bedrijven ook andere onderdelen van bedrijfsbegeleiding ontvangen, en daarom is er gekozen om deze bedrijven in de analyse te behouden.

Het behalen van een beter rendement was de belangrijkste reden om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding. Ook in eerder onderzoek⁽⁵⁾ werd gevonden dat het behalen van een beter rendement een belangrijke reden was om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding. Veruit de belangrijkste reden om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding in dit eerdere onderzoek⁽⁵⁾ was echter de routinematige controle van bedrijfsgegevens, terwijl in ons huidige onderzoek deze reden in mindere mate werd genoemd. Maar over het algemeen zijn de aanleidingen om deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding niet veranderd sinds 1999⁽⁵⁾.

De meeste begeleidde melkveehouders doen dus mee aan bedrijfsbegeleiding om een beter rendement te behalen. Hier staat tegenover dat 42 procent van de niet-deelnemende melkveehouders aangaf dat het verwachte lage rendement de reden was om juist niet deel te nemen. Het blijkt dus dat melkveehouders zonder bedrijfsbegeleiding zich er nog niet voldoende van

bewust zijn dat bedrijfsbegeleiding tot een hoger rendement kan leiden. Een rol voor de dierenarts is om de mogelijkheid om een hoger rendement te behalen beter onder de aandacht te brengen van de melkveehouders die tot heden nog niet aan bedrijfsbegeleiding hebben deelgenomen. In het huidige onderzoek was er geen informatie beschikbaar over het inkomen van de melkveehouders. Daarom was het niet te bepalen of de melkveehouders met begeleiding een hoger rendement behaalden dan de melkveehouders zonder begeleiding. Eerder onderzoek heeft echter wel aangetoond dat er een beter rendement gehaald kan worden als het bedrijf mee doet aan bedrijfsbegeleiding. Uit dat onderzoek bleek namelijk dat het inkomen van de veehouder per koe per jaar met acht procent steeg op bedrijven die bedrijfsbegeleiding hadden⁽¹⁰⁾. Nadat deze proef en ook de bijbehorende bedrijfsbegeleiding gestopt waren, werd in de loop van de jaren het verschil in inkomen per koe per jaar terug minder⁽⁴⁾. Ook voor Belgische omstandigheden is berekend dat voor bepaalde onderdelen de netto opbrengst voor de veehouder twee tot vijf maal de kosten van de bedrijfsbegeleiding is⁽²⁾.

Een groot percentage melkveehouders geeft aan dat het niet hebben van een computer een reden was om niet deel te nemen aan bedrijfsbegeleiding. Het hebben van een goede administratie is natuurlijk zeer belangrijk voor een goede en efficiënte bedrijfsbegeleiding. Maar ook zonder de aanwezigheid van een computer kan er een goede administratie aanwezig zijn op het bedrijf. In het laatste geval kost het waarschijnlijk wat meer tijd om alle kengetallen te berekenen en te evalueren. Dus ook op melkveebedrijven zonder computer kan er bedrijfsbegeleiding worden uitgevoerd. Uit de resultaten van de enquête blijkt echter dat een groot percentage niet-deelnemende melkveehouders denken dat ze niet mee kunnen doen omdat er geen computer aanwezig is. Een rol voor dierenartsen is dan ook om duidelijker aan te geven dat er ook bedrijfsbegeleiding kan worden uitgevoerd zonder het hebben van een computer.

Uit de resultaten bleek dat de melkveehouders met en zonder bedrijfsbegeleiding verschillende meningen hebben over de voordelen van deze begeleiding. Zo bleek dat melkveehouders met bedrijfsbegeleiding de voordelen hiervan beter inzien dan hun collega's zonder begeleiding (tabel 3). Niet-deelnemende melkveehouders zijn zich dus onvoldoende bewust van de voordelen. Dierenartsen zouden in de toekomst deze

Tabel 3. Verdeling van de antwoorden (in %) door wel- (=BB Ja) en niet- (=BB Nee) veterinaire begeleidde melkveebedrijven op de stelling 'De voordelen van bedrijfsbegeleiding (BB) zijn' en 'De nadelen van bedrijfsbegeleiding (BB) zijn'.

Voordelen	BB	1	2	3	4	5	P-waarde1
Bedrijfsvoering wordt ondersteund	Ja	1,2	1,8	12,1	65,7	19,3	0,0050
	Nee	1,3	8,8	27,5	53,8	8,8	
Structurele probleemaanpak	Ja	0,6	4,4	15,7	56	23,3	0,0010
	Nee	6,3	5,1	32,9	41,8	13,9	
Voorkomt bedrijfsblindheid	Ja	0,6	5	23,1	51,3	20	0,9504
	Nee	1,3	6,3	23,8	51,3	17,5	
Snel op de hoogte diergeneeskundige ontwikkelingen	Ja	5	8,1	30,6	40,6	15,6	0,2386
	Nee	7,4	16,1	32,1	34,6	9,9	
Regelmatige controle productiegegevens	Ja	6,3	15,2	34,2	39,2	5,1	0,0371
	Nee	10	25	40	20	5	
Ik realiseer een hogere productie	Ja	13,1	17,5	50,6	16,3	2,5	0,5916
	Nee	14,8	24,7	42	17,3	1,2	
Nadelen	BB	1	2	3	4	5	P-waarde1
De kosten	Ja	7,8	15,1	31,9	29,5	15,7	<0,0001
	Nee	1,3	3,8	20,0	36,3	38,8	
Deelname kost veel tijd	Ja	10,5	31,5	38,9	16,1	3,1	<0,0001
	Nee	2,5	15,0	28,8	40,0	13,8	
Uitvoeren van adviezen is lastig	Ja	14,9	37,9	39,1	6,2	1,9	0,2530
	Nee	11,3	30,0	43,8	13,8	1,3	
Moment komt ongelegen	Ja	26,9	40,6	28,1	2,5	1,9	<0,0001
	Nee	13,8	23,8	40,0	18,8	3,8	
Dierenarts bemoeit zich (te veel) met de bedrijfsvoering	Ja	3,1	36,9	25,5	3,2	1,3	<0,0001
	Nee	16,3	25,0	36,3	18,8	3,8	
Het verzamelen van benodigde gegevens is lastig	Ja	37,1	44,7	15,1	2,5	0,6	<0,0001
	Nee	21,5	31,7	34,2	12,7	0,0	

1= helemaal niet mee eens, 2= niet mee eens, 3= neutraal, 4= wel mee eens, 5= helemaal wel mee eens

¹P-waarde geeft aan of de verdeling van antwoorden verschillend is tussen bedrijven met en zonder bedrijfsbegeleiding

voordelen beter duidelijk moeten maken of moeten aantonen. Nu vanuit zowel de sector als de maatschappij de druk om verantwoord te produceren toeneemt, kan de dierenarts een meer professionele invulling geven aan zijn rol op het bedrijf. De onlangs ingestelde verplichte één op één relatie, gecombineerd met het bedrijfsbehandelplan en bedrijfsgezondheidsplan, geven dierenartsen een extra ingang om de voordelen van bedrijfsbegeleiding bij veehouders uiteen te zetten. Daarvoor is mogelijk wel een betere professionele communicatie vereist; dierenartsen moeten zelf de voordelen helder kunnen omschrijven.

Over het algemeen geven niet-deelnemende melkveehouders aan dat ze veel nadelen van bedrijfsbegeleiding zien, terwijl de deelnemende melkveehouders juist aangeven dat ze die nadelen in veel mindere mate zien. Bij de niet-deelnemende melkveehouders is er dus nog veel onduidelijkheid over de nadelen. Er is bijvoorbeeld nog onduidelijkheid over hoeveel tijd

bedrijfsbegeleiding exact kost en welke gegevens er nodig zijn. Ook in het onderzoek van Lievaart en Noordhuizen⁽⁵⁾ werden de nadelen 'deelname kost veel tijd' en 'het verzamelen van benodigde gegevens is lastig' vaak genoemd. Blijkbaar is onder de niet-deelnemers de mening over deze nadelen nog niet veranderd in tien à elf jaar. Een mogelijke rol voor de dierenarts is dan ook om een duidelijke schatting te geven hoeveel tijd deelname de melkveehouder werkelijk zal kosten en welke gegevens er nodig zijn. De tijd die nodig is zal sterk afhangen van de bedrijfsonderdelen die opgenomen worden in de bedrijfsbegeleiding. Omdat tijd voor meer en meer veehouders een beperkende factor is, is er momenteel blijkbaar behoefte aan het ontwikkelen van begeleidingsvormen die de veehouder minder tijd kosten. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een maandelijkse drachtcontrole met het bespreken van de overige zaken eens per kwartaal. Groot voordeel van een dergelijke aanpak kan zijn, dat de efficiëntie van de besprekingen erop vooruit gaat. Veehouders zul-

Adv

len het gevoel hebben dat juist de belangrijke zaken regelmatig goed doorgesproken worden, terwijl de dierenarts elk kwartaal een flink aantal uren kan declareren, zonder dat hij zich druk moet maken om het half uurtje koffie.

Conclusies

Melkveehouders die deelnemen aan bedrijfsbegeleiding zien de voordelen hiervan goed in. De niet-deelnemende melkveehouders zien de voordelen van bedrijfsbegeleiding veel minder. Bovendien blijkt uit de resultaten dat er bij de niet-deelnemende melkveehouders nog veel onduidelijk is over bedrijfsbegeleiding, bijvoorbeeld over hoeveel tijd het kost en welke gegevens er precies nodig zijn. Een belangrijk deel van de marketing en acquisitie van dierenartsen zal dus gericht moeten worden op het wegemen van onduidelijkheden bij niet-deelnemende melkveehouders. Nu het veehouders verplicht is om medicijngebruik en diergezondheid met een vaste dierenarts te bespreken, kan het product bedrijfsbegeleiding makkelijker worden gecommuniceerd; veehouders die eerder niet wilden praten over begeleiding, zijn nu in ieder geval eens per jaar bereid om de gevolgen van de bedrijfsvoering voor de veestapel van meerdere kanten te belichten. In dit gesprek kunnen verschillende vormen van bedrijfsbegeleiding, aangepast aan de wensen en doelen van de veehouder, opnieuw voor het voetlicht worden gebracht en worden vermarkt.

Dankbetuiging

De auteurs willen graag alle veehouders die meegewerkt hebben aan deze enquête bedanken voor de tijd die zij hierin gestopt hebben. Daarnaast willen we de leden van de stuurgroep Rendement Bedrijfsbegeleiding Melkveehouderij, Rens van Dobbenburgh (AUV), Jan Tiete Siebenga (GGL-KNMvD) en Frido Hamoen (CRV) bedanken voor hun adviezen. Financieel is dit onderzoek mogelijk gemaakt door AUV, GGL-KNMvD en CRV. Onze dank gaat tevens uit naar de dierenartsen die hun medewerking hebben verleend. Tot slot willen wij Jan Joerink (AUV-advies) bedanken voor de medewerking. ●

Literatuur

1. Cannas da Silva J, Noordhuizen JPTM, Vagneur M, Bexiga R, Gelfert CC and Baumgartner W. Veterinary dairy herd health management in Europe. Constraints and perspectives. *Vet Q* 2006; 28:23-32.
2. de Kruif A and Opsomer G. 2004. Integrated dairy herd health management as the basis for prevention. *Vlaams Diergeneeskd Tijdschr* 2004; 73: 44-52.
3. Derks M, van Werven T, Kremer WDJ and Hogeveen H. Veterinary on-farm counseling on dairy farms: the veterinarians' vision. Page 179-185 in Hogeveen H and Lam TJGM (editors) *Udder Health and Communication*. Wageningen Academic Publishers, Wageningen, the Netherlands.
4. Hogeveen H, Dijkhuizen AA and Sol J. Short- and long-term effects of a 2 year dairy herd health and management program. *Prev Vet Med* 1992; 13: 53-58
5. Lievaart JJ and Noordhuizen JPTM. Veterinaire begeleiding van melkveebedrijven in Nederland: een situatiebeoordeling door melkveehouders. *Tijdschr Diergeneeskd* 1999; 124: 734-740.
6. Lievaart JJ, Noordhuizen JPTM, den Daas N and Jorritsma H. Veterinaire begeleiding van melkveebedrijven in Nederland: hoe denkt de dierenarts over deelnemende en niet-deelnemende veehouders? *Tijdschr Diergeneeskd* 1999; 124: 434-438.
7. Likert, R. A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology* 1932; 140: 1-55.
8. Noordhuizen JPTM, van Egmond MJ, Jorritsma R, Hogeveen H, van Werven T, Vos PLAM and Lievaart JJ. Veterinary advice for entrepreneurial Dutch dairy farmers – From curative practice to coach-consultant: what needs to be changed? *Tijdschr Diergeneeskd* 2008; 133: 4-8.
9. Pennings JME, Irwin SH and Good DL. Surveying farmers: a case study. *Rev. Agric. Econ.* 2002; 24: 266-277.
10. Sol J and Renkema JA. A 3 year herd health and management program on 30 Dutch dairy farms. 1. Objectives, methods and main results. *Vet Q* 1984; 6: 141-148
11. van Genugten AJM, van Haaften JA and Hogeveen H. Het economische rendement van de activiteiten van een rundveepracticus op verschillende melkveebedrijven. *Tijdschrift voor Diergeneeskd* 2011; 136: 794-800.